

Praktické zkušenosti s kvasničními kmeny

663.12
663.45

Ing. J. ŠAVEL, Jihočeské pivovary, n. p., České Budějovice

Do redakce došlo 6. 8. 1971

V předchozím sdělení [1] jsme popsali laboratorní testování pěti kvasničních kmenů v naší laboratoři. Testování jsme prováděli v kvasných válcích podle Weinfurtnera [2] s mladinou odebranou z běžných provozních várek. V průběhu pokusů jsme měnili faktory ovlivňující průběh kvasných, růstových i sedimentačních křivek.

Po zjištění vlivu různých podmínek na použité kmeny v laboratorním měřítku jsme tyto kmeny podrobili provozním zkouškám.

Cílem práce je porovnat chování kvasničních kmenů v laboratoři s výsledky získanými v provozu a určit nejvhodnější způsob testování kvasnic.

Materiál a metody

Kvasničné kmeny. Použili jsme dvou flokulujících (kmeny č. 3, 5) a dvou neflokulujících (č. 1, 2) kmenů ze sbírky VÚPS v Praze. Pro porovnání sloužil provozní flokulující kmen (č. 4) běžně v pivovare používáný.

Mladina. Kvašení probíhalo v provozní mladině 12 % hmot., stejného původu jako při laboratorních testech.

Kultivace násadních kvasnic. Až do objemu zákvasu 500 ml jsme kultivovali postupem uvedeným v předešlém sdělení [1]. Kvašení v 500 ml mladiny probíhalo 8 dní při 12 °C. Po opatrném slití piva jsme sedimentem zakvasili další objem mladiny. Propagace kvasnic následovala v těchto stupních:

1. 5000 ml sterilní mladiny 12 % hmot., 8 dní, 12 °C,
2. 15 l sterilní mladiny 12 % hmot., 8 dní, 12 °C,
3. 2,5 hl sterilní mladiny 12 % hmot., 8 dní, 12 °C,
4. 10 hl mladiny 12 % hmot. doplněno po rozkvašení na 30 hl, 12 dní, max. 10 °C,
5. 50 hl mladiny 12 % hmot. doplněno po rozkvašení na 200 hl, 9 až 12 dní, max. 10 °C.

Kvasnicemi získanými z posledního stupně jsme zakvasili 200 hl mladiny v množství 0,3 až 0,4 l hustých várečných kvasnic na 1 hl mladiny.

Hlavní kvašení. Maximální teplota kvašení byla 9,5 °C, kvašení probíhalo v 200 hl kvasných kádích s chladicími hady.

Dokvašování. Dokvašování v tancích při teplotě sklepa 2 °C trvalo v průměru 70 dní.

Analytické hodnocení. V odebraných vzorcích se po vytřepání stanovil počet kvasinek v Thomově komůrce, sacharizace ponorným hustoměrem. Teplotu jsme měřili přímo v kvasné kádi teploměrem. Hotové pivo se analyzovalo běžnými metodami [3].

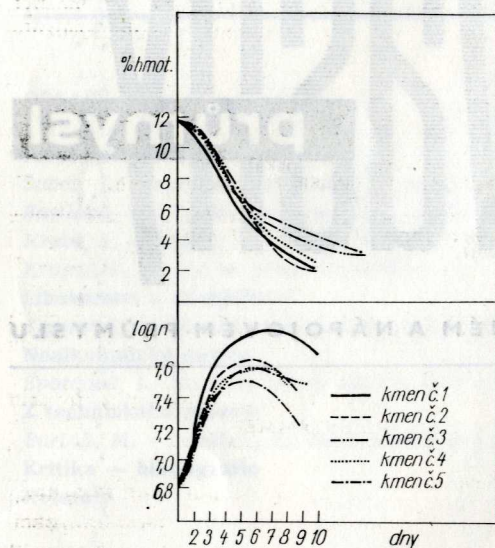
Smyslové hodnocení. Použili jsme starého 75bodového systému VÚPS v Praze. V době, kdy provozní zkoušky probíhaly, nebyl ještě nový hodnoticí systém VÚPS zaveden. Uvedené hodnoty jsou průměry hodnot získaných od šestičlenné degustační komise.

Výsledky měření a diskuse

Chování kvasnic v provozu (tvorba kroužků apod.) odpovídalo v podstatě kvasným i růstovým křivkám uvedeným na obr. 1. Průběh těchto křivek souhlasí s průběhem zjištěným při laboratorních zkouškách. Porovnáním s výsledky laboratorních testů je zřejmé, že k testování kvasnic je vhodné volit metodu za nepřístupu vzduchu. Potom rozdíl mezi kmeny zjištěné v laboratoři odpovídají pozorování v provozu. Proto doporučujeme testovat kvasničné kmeny anaerobním způsobem, jak jsme popsali dříve [1], nebo používat vysokých kvasných válců.

Kmeny č. 3, 5 dávaly ve srovnání s provozním kmenem horší výsledky — vyznačovaly se pomalejším kvašením a kmen č. 3 i horší sedimentací. Naproti tomu kmen č. 5 sedimentoval velmi dobře a poskytoval větší výtěžek kvasnic než kmen provozní.

Pokud jde o množství sklizených kvasnic, poskytoval kmen č. 2 přibližně stejné, kmen č. 5 větší a kmeny č. 1 a 3 menší množství kvasnic proti provoznímu kmenu.

Obr. 1. Kvasná a růstová křivka pěti kmenů při kvašení v provozu

Kmeny č. 1, 2 se vyznačovaly hlubším prokvašením, výhodnější vlastnosti měl kmen č. 2, který lépe sedimentoval. Prokvašení piva při sudování udává tabulka 1.

Tabulka 1. Stupeň prokvašení piva při sudování

kmen č.	den kvašení	zdanlivý stupeň prokvašení (%)
1	10	82,5 %
2	10	84,3 %
3	13	72,4 %
4	10	76,7 %
5	13	72,5 %

Kvasné zkoušky jsme několikrát opakovali. Zde je nutno uvést, že ne vždy se podařilo zajistit v provozu vhodné podmínky pro optimální růst kvasnic. Nejčastěji nebylo zaručeno dokonalé nasycení mladiny vzduchem, což jsme si ověřili polarografickým stanovením kyslíku i kultivací zakvašené mladiny v kvasných válcích za přístupu vzduchu. Podle našeho pozorování byly čtyři zkoušené kmeny citlivější na tento vliv než provozní kmen. K této zkušenosti je třeba přihlížet při zavádění nových kmenů a pečlivě kontrolovat, zda jsou zachovány všechny podmínky pro optimální rozvoj kvasinek. Často bývají nové kmeny z těchto důvodů označeny za nevhodné a vyřazeny z provozu. Také podmínky kvašení (např. zákvasná dávka) dlouhodobou zkušeností ověřené pro provozní kmen nemusí být vždy nejvhodnější pro nově vybrané kmeny. Stupeň prokvašení piva různými kmeny kvasnic (při sudování) je uveden v tabulce 1.

Chování studovaných pěti kmenů jsme sledovali i při dokvašování. Smyslové hodnocení v různých fázích dokvašování nám potvrdilo, že o organoleptických vlastnostech hotového piva lze bezpečně rozhodnout teprve ke konci dokvašování.

Důležitou vlastností kvasnic je schopnost sedimentovat při dokvašování a tak poskytovat dobře vyčištěná piva. Proto uvádíme i subjektivně odhadnutý stupeň vyčištění piva před stáčením.

Nejlépejšího vyčištění (které hodnotíme nejvyšším počtem křížků) jsme dosáhli u provozního kmene, nejhoršího u kmene č. 1 (tab. 2).

Výsledky analytického a smyslového hodnocení hotových piv (nepasterovaných) jsou uvedeny v tabulkách 3 a 4. Prokvašení piva odpovídá chování kmenů při hlavním kvašení.

Tabulka 2. Stupeň vyčištění piv vyrobených s různými kmeny kvasnic před stáčením

kmen č.	stupeň vyčištění
1	×
2	×
3	×
4	×
5	×

Tabulka 3. Analytické hodnocení piv, kvašených různými kmeny kvasnic

kmen č.	extrakt (%) zdanlivý skuteč.	alkohol (%)	původní stupň. (%)	stupeň prokvašení (%) zdanlivý skuteč.
1	1,54 3,53	4,36	11,98	87,1 70,5
2	1,65 3,65	4,39	12,15	86,4 70,0
3	2,37 4,23	4,09	12,15	80,2 65,2
4	1,99 3,90	4,20	12,04	83,5 67,6
5	1,87 3,80	4,24	12,02	84,4 68,4

Tabulka 4. Smyslové hodnocení piv kvašených různými kmeny kvasnic

kmen č.	pění- vost max. 15 b	prů- zrač- nost max. 10 b	chuť a vůně max. 25 b	posouzení hořkosti max. 15 b	dojem po napití max. 10 b	součet max. 75 b
1	15	10	21,88	13,75	8,25	68,38
2	15	10	22,50	14,00	8,50	70,00
3	15	10	22,50	13,75	9,00	70,25
4	15	10	23,75	14,00	9,25	72,00
5	15	10	21,50	13,63	8,25	68,38

Tabulka 5. Analytické hodnocení piva z kmene č. 2 a 4 (1:1)

generace (ve spilce)	extrakt % zdanlivý skuteč.	alkohol (%)	pův. stupň. (%)	stupeň prokvašení (%) zdanlivý skuteč.
II	1,77 3,77	4,39	12,26	85,6 69,2
III	1,54 3,58	4,48	12,25	87,4 70,3
IV	1,82 3,84	4,40	12,35	85,3 68,9

Tabulka 6. Smyslové hodnocení piva z kmene č. 2 a 4 (1:1)

generace (ve spilce)	pění- vost max. 15 b	průzračnost max. 11 b	chuť a vůně max. 25 b	posouzení hořkosti max. 15 b	dojem po napití max. 10 b	součet max. 75 b
II	15,00	10,00	24,00	14,50	9,50	73,00
III	15,00	10,00	23,33	14,00	8,66	71,00
IV	15,00	10,00	24,66	14,83	9,50	73,99
prov. kmen	15,00	10,00	23,46	14,17	9,13	71,75

Jednotlivá piva nevykazovala průkazné chuťové závažky. V žádném případě jsme nezjistili cizí chuť, ačkoliv při degustačním hodnocení piva ze sklepa v průběhu dokvašování byl pivo kvašenému kmenem č. 3 přisuzován výrazný aromatický charakter.

Je však nutno vzít v úvahu, že piva kvašená kmeny č. 1, 2, 3, 5 měla odlišný charakter než piva kvašená provozním kmenem. Z těchto důvodů bude zavádění nových kmenů obtížné tam, kde je pivovar dobře znám stálým charakterem svého piva a kde jsou spotřebitelé na něj zvyklí. Tak i dobré pivo bez jakýchkoliv závad se může jevit jako nežádoucí. Tento faktor bude pochopitelně mít menší vliv u desetistupňových piv. Z našich zkoušek také vyplývá, že se nám nepodařilo předpovědět organoleptické vlastnosti hotových piv z laboratorních testů. To je ve shodě se zkušenostmi Mascheleina [4] a Emeise [5]. Pro další provozní zkoušky byl vybrán rychle kvasící kmen č. 2. Po pomnožení se kmen vedl ve spilce ve čtyřech generacích. Při sudování se mísilo mladé pivo z kmene č. 2 s pivem kvašeným běžným provozním kmenem (č. 4) v poměru 1:1. Průběh kvašení ve spilce se shodoval s průběhem zjištěným při prvním pokusu a ne-

měnil se ani při opětovném nasazení kvasnic. Doba dokvašování se pohybovala okolo 70 dnů. Proti pívu kvašenému pouze čistým kmenem (č. 2) mělo takto vyrobené pivo lepší organoleptické vlastnosti a před stáčením bylo lépe vyčeřené. Charakter piva byl téměř shodný s charakterem piva z provozního kmene. Analytické hodnoty a výsledky smyslového hodnocení jsou uvedeny v tab. 5 a 6.

Proto byla tato kombinace vybrána jako použitelná v provozu.

Souhrn

Zkoušky s pěti kmeny kvasnic potvrdily údaje literatury o zavádění nových kmenů kvasinek do provozu při výrobě piva. Potvrdilo se, že laboratorními testy lze ze

sbírky kvasnic vybrat vhodné kmeny pro použití v praxi. Je vhodné testovat přímo v mladině pivovaru a výsledky porovnávat s hodnotami získanými u dosud používaného kmene. Ačkoliv lze předpovědět chování kvasinek při hlavním kvašení, nelze z kvasných zkoušek usuzovat na organoleptické vlastnosti hotového piva. Proto je nezbytné ověřit chování vybraných kmenů v poloprovozním i provozním měřítku.

Literatura

- [1] ŠAVEL, J.: Kvasný průmysl (v tisku)
- [2] WEINFURTNER, F. - WULLINGER, F. - PIENDL, A.: Brauwiss. 14, 1961: 109.
- [3] MOŠTEK, J.: Analytické metody k cvičení z kvasné chemie a technologie. Skripta VŠCHT, SNTL, Praha 1966.
- [4] MASSCHELEIN, C. A.: Brass. Malt. Europe 18, 1968: 221
- [5] EMEIS, C. C.: Brew. Digest 44, 1970: 66